

NUMERAĻU MONTUOŠONYS PROBLEMYS LATGALĪŠU VOLŪDĀ²²

Artikēlī stuosteits ap nazcik numeraļu montuošonys problemom latgalīšu volūdā: punkta stateišonu ci nastateišonu aiz ailis skaitavuorda, numera zēimis montuošonu ci namontuošonu, vuorda „gods“ deklinaceju i kalendarūs čislu aizraksteišonu. Autors analizej i latgalīšu raksteitūs olūtus – XIX gs. kalēnderus i XX gs. pyrmos pusis presi, i runys volūdys aizrokstus, i cytu tautu, pa lelumam sābru, pīredzīni itymūs vaicuojumūs.

NUMERALS' USAGE PROBLEMS IN LATGALIAN LANGUAGE

In the article is told about some actual problems with numerals which came up in Latgalian language after intensification of its' usage in 90ties:

- 1) to use or not to use a dot after ordinal numbers;
- 2) to use an ordinal indicator „№“ or „Nr.“;
- 3) how to decline the noun „gods“ 'year';
- 4) how to write calendar dates.

The author analyses a variety of sources: old Latgalian written texts – newspapers and calendars, spontanous dialectal speech, as well as solutions of these problems in other languages – mostly neighbor.

The conclusions are:

- 1) writing of ordinal numbers without a dot fits more to the Latgalian written tradition;
- 2) traditionally the ordinal indicator „№“ was used and there are no serious reasons to move to an other designation;
- 3) declination of the noun „gods“ should be discussed in a wider discuccion and in the context of nouns „ols“ i „mads“;
- 4) looks that the usage of genitive of the name of the month and adding of noun „dīna“ 'day' at the end is more traditional form of representation of calendar date.

Problema

Nu 1990-tūs godu beigu latgalīšu rokstu volūdys role pa mozam pasalelynoj, niule jū montoj jau daudzēji škārstēikla raksteituoji i kuri nakuri drukavuoī izdavumi. Skaidrys, ka gondreiz vysuos publikacejuos pasaruoda numerali taidā voi cytaidā pormā i izavierīnī – i pamata skaitavuordi, i ailis skaitavuordi: skaitā, numerūs, čisluos, cenus i c. gadīņūs. Tymā pošā laikā tūs cylvāku, kuri jūs montuošonai dagrīž viereibu, irā cīši moz, lelums viereibys nadagrīž (ak jau, kam ite na golvonuo

²² Atsevišku terminu skaidruojums atrūnams roksta beiguos, rokstā saglobuota autora raksteiba – redakto-
ris pīzeime.

tema jūs rokstu) i rezultātā roksta tai, kai dajiukuši raksteit pa baļtiskam. Princypā, navarim jim nikuo pīmest, kam itymā vaicuojumā navā ni standartu, ni naopiciala dasarunuojuma, ni net publikaceju. Mes saspīdem raksteit ap itū vaicuojumu, kab suoktumem diskuseju i paruodeitumem, ka ap jū vīsā vāga runuot. Kab saprostumem, kaida latgalīšu tradiceja problematiskajūs numeraļu montuošonys vaicuojumūs, vēremēs senejuoku olūtu, jūs saleidzynomom i analizējom.

Ar punktu ci nā?

Izšķireigys tautys tur vysaidys tradicejis ailis skaitavuordim aizraksteit.

Vuocīši punktu aiz skaitavuordu stota jau nu Vydsლაიკუ, bet nakoņsekventai – kuru reizi stota, kuru – nā. Logiskai, ka i pyrmajuos baļtīšu gruomotuos, kurys pīraksteitys nu vuocīšu, a voi pa vuocyskajai rokstu tradicejai, daža varim saceit – pus pa vuocyskam – punktus stota taipoš. Tai, jau 1586 gods gruomotā redzim, ka punktu stota aiz romīšu skaita: „LXXXVI.“ (Luther 1586), a 1615 gods – aiz latiņu skaita: „1615.“(Euangelia 1615).

Ni vuocīšu, ni baļtīšu volūduos tymūs laikūs vīnuota parāda nabeja. Blinkena Vacuo Stendera dorbūs atroduse paralelu izšķireigu aizrokstu montuošonu: „Punktu Stenders lieto arī aiz virsrakstiem, kā arī aiz arābu un romiešu cipariem, kas apzīmē kārtas skaitli, tāpat aiz saīsinājumiem un pat atsevišķu burtu nosaukumiem, piem.:*Tu esi 17. nodaļā dzirdejis, ka ..* (Stenders 1776) (..) Tomēr aiz kārtas skaitļiem, kuri apzīmēti ar arābu cipariem, Stenders punktu dažreiz arī neliek, piemēram: *Tas skaitlis 449 rāda, ka tas 1796 gads tas 449 šaltgads iraid.* (Stenders 1796) (..) Lai parādītu, ka arābu cipars apzīmē kārtas skaitli, bieži aiz cipara pieraksta attiecīgu izskaņu vai pat veselu salikteņa komponentu, piemēram: *Ta pēdīga zemes=trīcešana notika 1785ta gada iekš Italias valsts ..* (Stenders 1796)“. Tuoļuok jei roksta, ka naparāds baļtīšu tradicejā bejs až da XX gs.: „Tāpat kā 18. gs. rakstos, arī 19. gs. vēl nav izveidojušās tagadējās normas ar cipariem apzīmēto kārtas skaitļu rakstībā. Gandrīz viscaur lietots punkts aiz romiešu cipariem, piemēram: *Spranču ķēniņš Sprancis I. (pirmais) sanāca kādu reizi ar Pāvestu Leo X. (desmito) kopā.* (Valdemārs 1852) *Št tautas=pukite ņemta no Jura Alunana „Sēta, daba, pasaule“ III. daļas.* (Balss 1878) *Visi pie sacīkstes pieteiktie darbi paliek par tehniskas biedribas V. nodaļas īpašumu* (Mājas viesis 1899). Turpretim aiz kārtas skaitļiem, kas apzīmēti ar arābu cipariem, punkts parasti nav likts, piemēram: *1857 gadā 80 ciemos 9 koku dārzus iegrozīja ..*(Sēta I, 1860). *Pirmas no šīm milzeņu=vistām 1845 voi 1846 gadā uz Angliju nogāja.* (Sēta I, 1860). Bet arī: (..) *26. Oktobrī viņu tikko ar ķīķeri varēja saredzēt, turpretī 21. Novembrī viņu atkal vareja saredzēt ..*(Sēta I, 1860)“. (Blinkena 2009)

Myusim nasalūbe sameklēt zinīs, nu kuřinis vuocīši pajāmuši ideju ap stateišonu punkta. Latiņu tekstūs punkti pa lelumam napasaruoda, tok dalē pasaruoda, bet nazinim, ci ite pošu romīšu raksteiba, ci Vydsლაიკუ puorraksteituoju interpretaceja. Varbut punkta stateišonys saknis meklejamys abzacu numeriešonā, kam tī punkts stateits kai sacejuma beiguos, i radeigs cylvāks varēja īdūmuot jū puornest da vysu ailis skaitu.

Lykumsakareigai, ka nu vuocīšu tradiceju raksteit ailis skaitus ar punktu irā pajāmuši zam jūs dzeivovušuos i nu jūs skaiteit-raksteit vucejūšuos tautys – baļtīši i igauni. Iņceresnai, ka i baļtīši, i igauni jū pajāmuši tik deļ arābu skaitu, a romīšu skaitim punkta nastota²³, koč vuocīši stota i arābu, i

²³ „Punktu liek:(..) 5) aiz arābu cipara, apzīmējot kārtas skaitli; Piezīme. Aiz romiešu cipara kārtas skaitļa apzīmēšanai punktu liek vienīgi tad, ja šim ciparam ir patstāvīga teikuma nozīme vai ja šis cipars atrodas stāstījuma teikuma beigās (..)“ (Blinkena 2009)

romīšu.

Latgalīšim pa rokstu tradīcijai tyvuokuos tautys irā lītaunīki i poļaki. Obadiv tradicionālai punkta nastateja. Lītaunīki palykuši paticeigi tradīcijai: jī ailis skaitus roksta ar romīšu skaitim, nīkuo nadaraksteidami, kam jūs deļ pamata skaitu namontoj, ci arabu skaitim, daraksteidami golūtni, saceisim „3-oji mokykla“, „100-asis jubilejus“²⁴. Poļaki toža beja jai paticeigi da XX gs. 90-tūs godu (saceisim, 80-jūs godūs vėl raksteja „ulica 1-go maja“, i taidys pluoteitys vys vėl karinej Puolejis mīstūs (Mackiewicz 2010) (1 obruozeņš), tok sasprīde suokt stateit punktu²⁵. Vīna nu īmešļu varātu byut Vuocējis parauga tyvums, tok poši jī par golvonū īmesli skaita napaŗadu darokstomajūs vuordu izskonūs: „Poza tym zauważyć trzeba, że pisownia tego typu pozostawiała wiele niejasności, o czym świadczy spotykana różnorodność praktyki zapisu. Pisano więc 2-go albo 2-ego, 1-go, 1-ego albo nawet 1-szego — jak się komu wydawało lepiej. Wobec takiego bałaganu wymyślono zasadę, którą opiszę poniżej.“(Rokicki 2010)

Punkta stateit nasuoce i cytys tautys, iz kurom vuocīši naturēja īspaida, saceisim, krīvi, boltkrīvi, daža oleņderi, koč jī deļ vuocīšu na viņ geograpiskī sābri, a i radneigys germanīšu volūdys runuotuoji²⁶.

Taipoš i latgalīši seņuk punkta nastateja, tok baļtīšu ītakā suoce stateit. Kab saprostumem, kod i kai tys nūtyka, zemļuk apsavērem vysaidu godu latgalīšu presi.

Numera zeime

XIX gs. i XX gs. I pusis latgalīšu izdavumūs montova numera zeimi „№“, kuru latgalīši ak jau pajāmuši nu krīvu voi poļaku. Nu XX gs. 30-tūs godu beigu baļtīšu volūdys ītakā suoce īsavaiseit apzeimovums „Nr.“. Patiemiejom, nu kurīnis īt ītī i cyti apzeimovumi.

Pa Oksporta vuordineicys dūtajom ziņom, eisynuojuoms „No“ celiš nu latiņu volūdys vuorda *numerus* ‘*numers*’ ablativa *numero* (Oxford Dictionaries). Pa vīnam nu olūtu, „o“ pastreipuošona izaplatejuse Vydslaikūs, kod latiņu tekstūs ar streipeiti apzeimova izlaistūs literus iz vyds vuorda pyrmuo i pādejuo litera²⁷. Vys tik izaver, ka īte myslaiceigys sprostyuojuoms, kam, pīvadumam, „Pōhiarvud kirjutatakse arābia numbritega: 9 kuud, punktis 2 ehk p-s 2, aastal 1930, aastail 1945–1953, 15 kr ehk 15 krooni, lūhilainel 5925 kHz.

Jārgarvud kirjutatakse arābia numbritega, mille järel on punkt, vōi Rooma numbritega: 14. kohal, 50. sūn-nipāev, Eesti Vabariigi 90. aastapäev, 1930. aastad, 1905.–1907. aasta revolutsioon, Karl XII, XX sajandil, II osa, XXV olümpiamängud.“(Numbrite kirjutamine)

24 „Skaičīai, žymintys daiktų kiekį, rašomi arabiškais skaitmenimis, pvz.: 7 mokinai, 3 žirklē (sk. trejos žirklē), 8 knygos.

Skaičīai, žymintys daiktų eilę, gali būti rašomi ir arabiškais, ir romėniškais skaitmenimis, pvz.: XXI amžius, IV mėnuo, II veiksmas, III tomas, XXIII skyrius, 8 klasė, 10 lentelė, 7 pavyzdys. Šimtmečių, dramos veiksmų, knygos skyrių, konferencijų eilė paprastai žymima romėniškais skaitmenimis, o metų, dienų, valandų, puslapių, mokyklų, gatvių, numerių eilė – arabiškais skaitmenimis. Be to, arabiškais skaitmenimis paprastai žymimi dideli skaičiai.

Žymint eilę arabiškais skaitmenimis, prie jų po brūkšnelio gali būti pridedamos kelintinių skaitvardžių galūnės, pvz.: 2-a, 3-a kategorija, 3-oji vidurinė mokykla, 100-asis jubiliejus. Galūnė pridedama kartu su kamiengalio minkštumo ženkle, pvz.: 3-iasis, o ne 3-asis.

PASTABA. Prie romėniškų skaitmenų galūnės nededamos.“ (Skaičių rašymas)

25 „W zapisie cyfrowym dla wyrażenia liczebника porządkowego używa się kropki, np. 32. – *trzydziesty drugi*, a nie końcówki (...).“ (Jagodziński 2008)

26 „Een rangtelwoord dat we met een cijfer schrijven, gevolgd door e of door ste/de, krijgtobr geen apostrof. *1e, 1ste; 3e, 3de; 105e, 105de*“ (Woordenlijst ...).

27 „Die Schreibweise kommt von der lateinischen urkundensprache des mittelalters, als auf den pergamenten platz gespart werden musste. Auslassungen wurden oft mit einem querstrich gekennzeichnet, und allgemein war bekannt, was dafür eingesetzt werden musste. Es handelt sich hier um ein kontraktionskürzel, zwischen dem der

1912. gadā izlaistajā Kapeļu Adriana latiņu i itālīšu abreviaturu vuordineicā stuosteits ap sešim izšķireigim latiņu vuordu eisynuošonys pajiemīnim²⁸, tymā skaitā i montojūt daudzi vysaidu grapisku zeimu. Iņceresnai, ka itymā vuordineicā pasaruoda tikai cytaižuoki vuorda *numero* eisynovumi: „num“ i „nu“²⁸. (Capelli 1912) (2 obruozeņš)

XIX gs. zeimi „№“ jau montova daudzējis Europys tautys, jei bejuse i tūs laiku prancuzu i vuocīšu šriptūs. Nu jūs zeime „№“ īguojuse krīvu volūdā i kirilicys šriptūs²⁹. Iņceresnai, ka izšķireigūs laikūs i šriptūs izaškeire „o“ i streipeitis nūvītovums – jī varēja byut i zamoškā, i viersā, i iz vyds³⁰. Ruodīs, ka lelums Krīvejis imeperejis tautu, tymā skaitā i latgalīši, suoce montuot numera zeimi „№“ krīvu volūdys ītakā, tok varātu byut, ka kurūs nakurūs gadīnūs jū puorjēme taišni nu Vokoru Europys volūdu. Sevkurā gadīnī, XIX gs. jū montova lelums caryskuos Krīvejis tautu, kurys turēja raksteibu.

Eisynovums „Nr.“, taipoš kai i eisynovums „No“→„№“, cielīs nu latiņu vuorda „numero“, viņ pa cytai eisynuošonys tradicejai.

Nu vuocīšu XVIII–XIX gs. presis radzams, ka XVII–XVIII gs. vuocīši montovuši eisynovumu „No.“ (EZ 1650; LIB 1764; NZ 1767) ci pylnū latinskū vuordu „Numero“ (ALG 1788). XIX gs. pyrmajā pusē paralelai montuoti eisynovumi „Nr.“ (ALG 1834), „Num.“ (ALG 1809), „№“ (DZ 1847), i tikai XIX gs. II pusē suocs dominēt niulenejais eisynovums „Nr.“ (FZ 1866), koč i na pylnai – paralelai montuoti i cyti, pīvadumam, „№“ (RGB 1874). Ruodīs, ka vuocyskuoks izavierīņs (*numers* pa vuocyskam irā *Nummer* – pādejaais vuorda liters na „o“, a „r“) – ak jau na īmesle, kam vuocīši īvaiseja eisynovumu „Nr.“ (ar latiņu literim), kod vēļ poši raksteja gotu literim i vysā nasaveikša puorīt da latinskūs.

Nu vuocīšu apzeimīni „Nr.“ puorjēme baļtīši. Obadiv volūduos jū montoj pa šai dīnai.

Lītaunīki toža tātā montoj apzeimīni „Nr.“, poļaki – bez punkta: „Nr“, igauni – ar punktu, bet ar erste und der letzte buchstabe eines wortes stehen. Sonst gibt es noch suspensiv kürzel, die streichungen hinter den ersten buchstaben signalisieren.“ (Bartz 2001)

28 „Tutte le abbreviature medioevali, sì di vocaboli latini come d'italiani, possono dividersi in sei categorie, cioè: I. per troncamento, II. per contrazione, III. per segni abbreviativi con significato proprio, IV. per segni abbreviativi con significato relativo, V. per lettere sovrapposte, VI. per segni convenzionali.“

29 „В России принят знак номера №, который был заимствован в XIX в. во Франции и Германии. Интересно, что сейчас и во Франции, и в Германии знак номера набирается из отдельных букв с точкой: No., а прежний знак больше не применяется.“ (Paratype)

30 „Естественным (...) представляется как раз исторический вариант знака номера с верхним расположением «о», аналогично сокращению слова «Компания»–«Ко». На самом деле знак № бывает и с верхним, и с нижним расположением «о», но в шрифтах, разработанных в России, чаще встречается верхний вариант (...)

В шрифте Ариал «о» в знаке номера действительно расположено внизу, но это не делает эту форму современной или естественной. Просто Ариал чаще всего встречается. (...)

В 30-х годах XX века в СССР практически еще не начали разработку шрифтов, основная работа началась только после войны. На самом деле как раз большинство дореволюционных шрифтов имеют знак номера с нижним расположением «о», а подчеркивание часто просто лежит на линии шрифта. Это в основном, вероятно, связано с тем, что на конце верхнего правого штриха N обычно помещался каплевидный элемент. Однако есть шрифты (например, Каллиграфический Триумф), где «о» находится наверху, и даже красивый росчерк на правом верхнем конце N ему не мешает. В советское время большинство новых шрифтов действительно унаследовало эту тенденцию, но некоторые все же удержались (Акцидентная Телингатера, где «о» наверху, гарнитуры Кузаяна и Рерберга, где «о» посередине).

С началом разработки цифровых шрифтов мы решили вернуть, где можно, прежнюю традицию, которая кажется мне более логичной и эстетически оправданной. Поэтому в большинстве шрифтов, разработанных заново, (...) «о» в знаке номера находится наверху. В других шрифтах, как новых, так и в реконструкциях старых, «о» находится посередине или внизу. В конечном счете это зависит от личных предпочтений дизайнера (...“ (Ефимов 2009)

mozū literi „n“: „nr“. Suomi tāt roksta „nro“, tok seņuok rakstejuši i „n:o“.

Kirilicā rokstūšuos caryskuos Krīvejis tautys – krīvi, boltkrīvi i ukrainīši pa šai dīnai montoj zeimi „№“³¹. Gryuts pasaceit, deļkuo latiņu zeime izaglobovuse taišni nalatiņu literus – kirilicu – montojūšus tautu raksteibā. Varātu byut, ka taišni deļtuo, ka šripti naturēja latiņu „N“, jī navarēja numera zeimis aizmeit ar sprostuoku eisynovumu.

Itū gipotezu apstyprynoj i numera zeimis „№“ izaglobuošona i plotuo lītuošona gruzinu volūdā – i seņuok (3 obruozeņš), i myusu dīnu opicialā volūdā (4 obruozeņš), i daža naopicialūs pīrokstūs iz sātmaļu. Gruzini toža beja zam caryskuos Krīvejis i roksta nalatinskim literim – jī tur sovus, nu latiņu i kirilicys izškireigus, literus.

Jūs sābru tautys – armenīšu, kuri toža tur sovus, izškireigus literus – tānejūs rokstūs radzams naparāds: jī roksta i „N“, i daža amerikaniskū „#“, tok lelumā gadīņu jī roksta pa armeniskam – „թիվ“. Pīvadumam, Erevana mīsta sātys lopā školu sarokstā raksteits „թիվ55 դարձրոց“ – „škola № 55“ (Երևանի). Var byut, ka tam par īmesli eisais numera apzeimīņš armenīšu volūdā – tikai treis literi, deļtuo jū varams montuot bez eisynuošonys.

Iņceresna irā situaceja ar numera zeimis montuošonu myuslaiku romanīšu grupys volūduos, kam juos paguojušys nu latiņu volūdys i deļtuo izgļoboj vaira juos elementu, pīvadumam, nazcik literu aizmeišonu ar augšuok pacaltim, mozuokim literim.

Prancuzi, nu kuru da cariskuos Krīvejis atguoja zeime „№“, poši juos vaira paktiskai namontoj, koč i juos montuošona navā opicialai nūlīgta. Var saceit, ka jū montuot breiv, tok praktikā montoj cīši ratai. Vaira paplateits aizroksts „N“, kurs praktikai irā gondreiz tys pat, viņ bez streipeitis (i atseviškys zeimis šriptā). Vyscaur prancuzi numera eisynovumus montoj rešuok – taidūs gadīņūs, kur cytys tautys stota numera zeimis voi eisynovumus, jī bīžai roksta pylnu vuordu *numéro*.

Spanīši palikuši poši tyvī Vydslaiku latiņu vuordu eisynuošonys tradicejis breivajam goram i var eisynuot ka na vysus, tūlaik cīši daudzėjus vuordus: jī tur tai saucamūs skrīnūšūs literus (*letras voladas*) – vuordu eisynovumus, kurūs vuorda pyrmū literi pamat, kai irā, vydiskūs – puorlaiž, a vīnu voi divejus pādejūs roksta mozuokus i pacaltus, pīvadumam: „af.^{mo} *afectísimo*, „F^{co} *Francisco*, „M^{ca} *María*, „fl^o *firmado*. Skaituos, ka spanīši natur specialys numera zeimis, tok eisynoj vuordu *numero* ar skrīnūšajim literim³²: „n^o, „N^o, „n^{os}, „N^{os}, „n.^o, „N.^o, „n.^{os}, „N.^{os} vīnskaitā i „n^{os}, „N^{os}, „n^{os}, „N^{os}, „n.^{os}, „N.^{os}, „n.^{os}, „N.^{os} – daudziskaitā. Daudzejī variaņti pīdar i nu laika (pareizraksteibys normys laika guojumā irā meitys), i nu vītys (spanīšu volūdu montoj daudzėjus vaļsteibuos). Pa tānejom Spanejis spanīšu volūdys opicalojom normom, skrīnūšūs literus var raksteit pastreipuotus ci napastreipuotus, tok pyrma jūs vysod vāga stateit punktu (seņuok raksteja i bez punkta)³³.

Pa portugaliskam vuordu roksta taipoš, kai pa spaniskam – *numero*, i jūs eisynuošonys tradicejis cīši leidzeigys, deļtuo i eisynovumi irā, var saceit, taidi poši – „N^o i „n.^o.

Italīšu eisynuošonys nūsacejumi taipoš leidzeigi spanīšu nūsacejumim, pi jūs toža atļauts raksteit beigu dali pacaltu i mozuokim literim, tok praktikā tū montoj rešuok. Numera zeimi roksta „n.^o, „n^o voi „n.“³⁴.

31 Cytys – Krīvejis mozuos tautys – toža, tok ite lelumā gadīņu na jūs izlasejums.

32 Eisynuot bez jūs, saceisim, ar „No.“, navar, kam tūlaik jū varātu sajaukt ar vuordu *no* ‘nā’.

33 „Si la abreviatura lleva *letras voladas* (la letra volada puede ir subrayada o sin subrayar), **el punto se pone antes de la letra volada**: D.^a (doña), desc.^o (descuento), N.^a S.^a (Nuestra Señora).“ (Suazo Pascual 2002)

34 „Abbreviazioni per contrazione, in cui il punto sostituisce le lettere centrali di una parola, ad esempio *f.lli* per *fratelli*; la seconda parte può anche essere scritta in apice, come in *n.^o* per *numero* (scritto anche *n^o* o semplice-

Anglīšu volūda tur vysaidys numera zeimis. Seņuk montuoti parosti vuorda „number“ eisynovumi, pīvadumam, „Numb.“. Tān lelums skaita, ka briti montoj eisynovumu „No.“, a amerikānīši – t. s. oktotorpu³⁵ aba resteiti: „#“ (Ordinal indicator). Pa cytom ziņom, anglīši olpom montoj i apzeimīni „n“³⁶, a oktotorps vaira dūmuots deļ tekniskūs tekstu³⁶.

Ci „gods“ jau puorsaberejs?

Daudzejuos latgalīšu vītrunuos vuordu *gods* lūcej pa t.s. III deklinacejis paraugam – tai, kai vuordūs *ols*, *mads* i c. Jaunuoki runuotuoji, švokuoki vītrunys zynuotuoji jau jūs pa lelumam namontoj, tok vacī vēļ olpom pasoka, pīvadumam:

„*Kura gods tu esi?*“ – Juoņs Byumaņs, 2007 g., dzims 1928 g. Rudzātu pog. Byumaņūs.

Ak jau itei problema ceļās nu tuo, ka *u* skons nominativā irā pagaiss i nominativa porma sakreit ar I deklinacejis nominativa formu. Taida sakrisšona, vaira vēļ situacejā, kod volūdys juos runuotuojim nikur navuica, ar laiku snādzās iz cytu lūcejumu vīnaiduošonus. Skaidrys, ka vuorda baļtiskuo puorvārsuma *gods* asameiba I deklinacejā, kuru latgalīšim vuica baļtīšu školuos, vēļ vaira pastyprnoj itū teņdeņceju, koč ite na golvonuo vaine, kam i vuordim *mads* i *ols* latgalīšu volūdā jau praktiski eksistej ūtra, paraleluo lūceišona pa I deklinacejis paraugam, koč itūs vuordu baļtiskī analogi irā III deklinacejā: varim pasaceit i *daudzi mads*, i *daudzi mada*, i *pīdzēre ols*, i *pīdzēre ola*, i ni tys, ni tys variants latgalīšu volūdys runuotuojam nasaruodeis napareizs.

Tok vysleidza pasaceļ vaicuojums: kū ar vuordu *gods* dareit latgalīšu literariskajā volūdā? Par pareizū izalaseit vīnu nu variantu ci pamest obadiv? Ar vuordim *mads* i *ols* taidys problemys navā, jūs opicialai skaita par III deklinacejis vuordim, tok ar vuordu *gods* vys vēļ dzela naskaidra – ak jau partū, ka baļtīšu volūdā jis I deklinacejā – *gads*, na *gadus*.

Tū, ka itys vaicuojums aktuals i naatlīkams, paruoda i tys, ka daža jaunuos latgalīšu volūdys vuiceibys gruomtuos paralelai (i, cik varim sprīst – pa nauošmeibai) pasaruoda obadiv pormys, pīvadumam: *Tyukstūša deveni symti catūrtuo goda*, *Braucit cīmā iz Jaunagods/ cytagods!*, *Iz cyta gods/ Cytugod / Aizcytgod*, *Godsdalis / Godlaiki* (Andronovs, Leikuma 2008).

Mieness genitivā?

Tikpat svareigs, cik „gods vaicuojums“, irā i kalendarūs mienešu aizraksteišonys vaicuojums. Lelums čislys roksta pa baļtīšu modai, kam vuicejušis baļtīšu školuos. Taidu pormatu tiražej daža napaseņ izlaistuos vuiceibys gruomtuos, pīvadumam: *divdesmit trešais apreļs* (Andronovs, Leikuma 2008).

Tok izaver, ka tradicionalai latgalīši montovuši cytaižuokys čislu pormys, kurys leidzeiguokys lītaunīku, poļaku i krīvu – tautu, ar kurom latgalīši tur vaira kūpeiga raksteibys raisteišonus procesūs

mente n).“(Abbreviazione)

35 „Название пришло из картографии, где таким знаком обозначается деревня (Octothorp значит «восемь полей», и знак изображает восемь полей и населенный пункт посередине). Иногда неправильно наз. «дизез»“(Paratype)

36 „В английской типографике номер обозначается символами n° (то есть малым латинским «n» и знаком градуса), No. (также можно и без точки) или # (октогорпом — в литературных изданиях употребляется редко и принят скорее в технических текстах).“(Знак_номера)

na ar baļtīšim. Sateikamys i pormys *divdesmit trešuo apreļa*³⁷, *apreļa divdesmit trešuo, apreļa divdesmit trešuo diņa* (saleidzinojete ar lītaunīku *balandžio divdesimt trečioji* i *balandžio divdesimt trečioji diena*, poļaku *dwudziesty trzeci kwietnia, dzień dwudziesty trzeci kwietnia* i *dwudziesty trzeci dzień kwietnia*, krīvu *двадцать третье апреля*³⁸, boltkrīvu *дваццаць трэці красавіка* i *дваццаць трэці дзень красавіка*, ukrainīšu *двадцять третій квітня* i *двадцять третій день квітня*).

Raksteitī olūti

Augšuok asam pastatejuši četrus deļ latgalīšu volūdys svareigus vaicuojumus i niu raudzeisim pasavērt, kai ituos dzelys raksteitys latgalīšu gruomotuos, presē i iz prīškmatu.

Poša vacajā zynomajā latgalīšu gruomotā „Evangelia toto anno“, kurei izguoja 1753 godā, latgaliskajūs tekstūs ar skaitlim raksteitu skaitu atrast naizadeve. Gruomotys pyrmajā puslopā pīraksteits gods ar punktu, tok vysa puslopa irā latiņu volūdā.

Ka pasaveram XIX gs. puoteru gruomotuos, tūlaik redzim, ka punktu aiz ailis skaitu navā, a mienēši raksteiti genitivā i postpozicejā: „13 Apr.“, „29 Maja“, „(..) nuskaiti 115 Psalmi, kurā („)“: (6 obruozeņš)

Maņteupeļa kalēnderūs radzama nakoņsekveņceja: tī ailis skaitavuordi raksteiti i bez punkta („2 Zimys mien.“), i ar punktu („4. Swac. mien.“), i ar izskonu taidim pošim („ar 9tu dinu“) ci mozuokim literim („1862^{uo} goda“) (7 obruozeņš). Raksteiba izaškir na viņ pa godim, bet i pa puslopom, 1862 gods kalēnderī daža radzama nakoņsekveņceja (ar/bez punkta) vīnā puslopā (8 obruozeņš). Cytim godim attīceiguo puslopa pīraksteita ar punktu, tok navarim saceit, ka punktu teik vaira, saceisim, pošā kalēndera tabelī 1862 godā stota punktu iz vyds čislys i nedelis dīnys („10. Treszdina.“), a 1871 – nastota („3 Swadina.“). Varātu byut, ka ite drukavuotuoja itaka – kalēnderus drukavuoja Reigā pi Ernesta Platesa: jis skaitus ak jau raksteja pa vuocu paraugam, a Maņteupeļs – pa poļaku. Nu kalēnderu varim pasavuceit i pylnūs čislu i stuņžu raksteišonys: „Sina mieniesi 22 dina“, „sōkas ar 11tu dinu Rudinia mieniesza, stundiē 8, 56 min. nu rejta“. Kas atsafic iz vuorda „gods“ lūceišonys vaicuojumu, to Maņteupeļs koņsekventai montoj genitivu „goda“. (Manteuffel 1862; Manteuffel 1871)

Latvejis vaļsts viesturis arkiva projekta „Raduraksti“ sātyslopā raudzejom atrast kū nibejs līteigu i XVIII–XIX gs. Latgolā dzymušūs, kristeitūs, lauluotūs i myrušūs registrūs, tok jī raksteiti latiņu, poļaku i krīvu volūduos. Izadeve sameklēt nalelus dabuovejumus latgalīšu volūdā (pīvadumam, „brols“, „mosa“), tok numeraļu latgalīšu tekstā naatrodom. (Raduraksti 2007)

Partū varim saceit, ka gona lels materials deļ tiemēšonys i saleidzinošonys pasaruoda tik piec druka nūlīguma nūceļšonys, kod regularai suoc izīt i gruomotys, i gazetys.

Pyrmuo latgalīšu gazeta „Gaisma“ (izlaiž Praņcs Kempys Pīterpilī) par reizi ižeimej problemu, kurei byus karaktereīga gondreizī vysom tuo laika latgalīšu gazetom: juos taisa pa baļtīšu gazetu paraugam i deļtuo pyrmajā puslopys nūpormiejumā dominej baļtizmy, tok dziļuok, pošūs tekstūs, sasagloboj latgaliskuo raksteiba. Itū baļtiskū vierzīni aplīcynojo jau pošā saukšona par avizi, koč latgalīšu skaiteituojim itys vuords na pazeistams: 1 numera 1 puslopā redakceja roksta: „jauna latwyska awize (gazeta) sōks izīt“, respektivī, īskovuos paskaidroj baļtiskuo vuorda nūzeimi. Tamā pošā puslopā

37 Itei porma dzeiva i myuslaiku runys volūdā: „As esmu (..) dzims (..) divdesmit pīkta janvara.“ – Ontons Rutka, Dagdā, 2011 g., dzims Bierzeņu pog. 1948 g.

38 Seņuk i krīvu volūdā aiz čislys raksteja vuordu *день*, pīvadumam, iz XIX gs. pastateituo Gribojedova pīminiekļa Tiplisā (5 obruozeņš).

redzim, ka gazetys viersā čisla raksteita ar punktu: „Swatdin, 27. Nowembrī“, tok zemļuok – tekstā, bez: „decembra mēnesī 1905 g.“. (Gaisma 1/1905) Tys pat nūtk i cytūs „Gaismys“ numerūs, pīvadumam, № 24 puslopys viersā raksteits „1. junijā 1906. g.“, a tekstā – „Pec 13 maja“ (Gaisma 24/1906). Kai redzim, mienesi Kempss roksta lokativā (pa baļtīšu paraugam?). Numera zeimi „№“ „Gaisma“ montoj vysūs numerūs.

Nikodema Rancāna „Sākla“ izīt tikai 1906 gods I pusē, Pīterpilī. Tī taipoš kai „Gaismā“ viersā čisla irā ar punktu: „Sastdin, 25. Februārī“, a tīpat zemļuok tekstā – bez: „Sasdin 18 Marta“. Numera zeime – „№“. (Sakla 2/1906)

Praņča Trasuna izlaistais „Auseklis“ suoc izīt Rēznē 1906 godā i myus iņceresejūšajūs vaicuojumūs principialai nu „Gaismys“ i „Sāklys“ naizaškir (vīneiguo izškireiba, ka čislu aizrokstam Trasuns montoj genitiva pormu): taipoš viersā roksta ailis skaitus ar punktu („Pikdina, 17. Marta“), a vydā – bez („Svacaines (Februara) meneša 17 dinā“), taipoš pi numeru roksta numera zeimi „№“. (Auseklis 1/1906) (9 obruozeņš)

Kazimirs Skrynda izlaiž „Drywu“ nu 1908 da 1917 gods i „Jaunū Drywu“ 1918 godā. Varbyut deļtuo, ka jei suoc izīt vāluok, varbyut deļtuo, ka K. Skrynda mozuok oreņtejas iz baļtīšu, bet „Drywa“ izaškir nu augšuok apraksteitūs gazetu: jamā koņsekventai nastateiti punkti piec ailis skaitu: „Utardin, 16 Decembra“ (Drywa 8/1908). Pyrmajūs godūs montuota pa lelumam mieneša genitiva porma, vāluok – lokativa: „Trešdin, 6 septembrī 1917 g.“ (Drywa 33/1917). „Drywā“ montoj vuorda „gods“ genitivu ar golūtni „-s“, koč i na koņsekventai: „Gods moksa byus“ (Drywa 8/1908), „Gods moksa 12 rb.“, bet „winpadsmytajs goda gojums“ (Jaunò driwa 21/1918). Montoj numera zeimi „№“. (10 obruozeņš)

Gazetu „Jaunas Zinias“ nu 1912 gods „soce izdawot jauna latwišu sadraudziba“, respektivi, ite na kura bazneickunga izdavums, a laiceigys bīdreibys, suokuos redaktors irā Vaclavs Krops, vāluok – Vladislavs Rubuļs. Kūpumā pa sovai volūdai gazeta tur mozuok baļtizmu na bazneickungu gazetys, tok myusu pastateitajūs vaicuojumūs jei leidzynojās tuo laika „Drywai“: aiz ailis skaitu punktu nastota („ar 1913 godu“), mieneša genitiva namontoj („3 nowembrī“), roksta numera zeimi „№“, gods genitivu roksta i ar „-s“, i ar „-a“ („Godsmoksa“ / „Pyrmajs goda-gojums“). (Jaunas zinias 3/1912)

„Liaužu Bolss“ izīt 1917 godā, Ignata Asāna redakcejā jū izdūd „Letgolas Tautas Komitets“. Jis atkluotai polemizej ar „Drywu“, prosa Latgolai autonomejis, i soka, ka dasavīnuošona Baļtejai izputynuos latgalīšu sovpatēibu i volūdu. Na breinums, ka juo volūda tur mozuok baļtizmu. Myusu vaicuojumūs jī: punkta nastota („Sasdin, 15 Aprilī 1917 godā“), numera zeimi montoj, mieneša genitiva namontoj. (Liaužu bolss 2/1917)

„Jaunò Letgola“ (sprīzūt pa vuorda „Letgola“ lītuošonai, jī irā „Laužu Bolsa“ dūmubīdri) izīt tikai eisu šaļti 1918 godā (Latvejis Nacionalajā bibliotekā atrūnams tikai vīns numers), jī sevi sauc par „Demokratiskòs Jaunibas organs“ i atkluotai oponej bazneickungim („Simpatijas uz gorigim tāvīm porit dreži, kai pawasara wejenč. Un tys del tò, ka gorigi wedeji nasaprūt ni liaužu sirds ni jaunibas idealu.“) Jī punktu nastota, numera zeimi montoj, i montoj taipoš i mienesi genitivā („27 Aprilia 1918 g.“). (Jaunò Letgola 1/1918) (11 obruozeņš)

Nu 1919 da 1940 gods izīt „Latgolas vōrds“. Jis ar laiku palīk aizviņ baļtiskuoks i baļtiskuoks, iz vyds pyrmuo i pādejuo gods gazetu eistyn radzams lels kontrasts (pīvadumam, leksikā: „kanturs“/ „kantoris“), deļtuo apraksteisim obejus. 1919 godā montoj mieneša genitivu, punktus stota viersā

(„31. jūlija 1919. gada“), tok na tekstā („8–12 jūlijam“), genitivā roksta „gada“, montoj numera zeimi (Latgolas Vārds 1/1919). 1940 godā jau mieneša genitiva namontoj, punktus stota vysod („28. jūnijā 1939. g.“), „gods“ genitivs ar „-a“ („20. gada gājums“), i, golvonais, numera zeimis vītā montoj baļtiskū eisynovumu „Nr.“ (Latgolas vārds 26/1939). Varātumem dabuveit, ka pādejūs godu „Latgolas vuords“ irā paraugs tam, kai navajadzātu raksteit pa latgaliskam.

Laikroksts „Latgalīts“ izīt nu 1920 da 1926 gods i punktu stateišonā irā nakoņsekvents: vysā izīšonys laikā punktus cytu reizi stota, cytu – nastota i gazetys viersā, i tekstūs; vīnā puslopā var byut nazcik reižu pīraksteits i tai, i tai. Mieneša genitivus laikroksts montoj nakoņsekventai, vaira – pyrmajūs godūs („Trešdn 16 maja 1923 g.“), i, iņceresnai, ka montoj jūs dažā tūlaik, kod stota punktus („Trešdn, 11. marta 1920. g.“). Pādejūs godūs geinitiva namontoj, ni ar, ni bez punktu. Koņsekventai roksta „goda gojums“ i lītoj numera zeimi „№“. (Latgalīts 13/1923) (12 obruozeņš)

„Jaunō Straumē“ izīt nu 1921 da 1934 gods i jamā radzama koņsekventa baļtiskuošonus. Ka pyrmajā numerī redzim mieneša genitivu („12. marta 1921.“, „svātdin, 29. maja“), numera zeimi, punktus tik viersā, a tekstūs – nakoņsekventai (Jaunō straume 1/1921), to 1930 godā jau punktus stota koņsekventai i pagaist genitivs, a 1934 – navā i numera zeimis i punktus stota dažā aiz romīšu skaitu – „XIV. gods“ (Jaunō straume 3/1934).

„Zemņika Bolss“ (red. Seima deputats Jezups Roskošs) izīt nu 1924 da 1926 gods, punktus aiz ailis skaitu stota koņsekventai, pa lelumam montoj mienešu pasaukys lokativā, tok vītōm – i genitivā („8. Aprelia 1925. g.“), roksta „goda gojums“ i koņsekventai dasatur pi numera zeimis „№“, koč pādejuos puslopys zamoškā tipograpejis konaktinpormacejā pa baļtiskam lītuots eisynovums „Nr.“. (Zemņika Bolss 13/1925)

„Zemņika Ziņas“ (red. Jezups Uljans) izīt nu 1926 da 1931 gods i irā koņsekventys: stota punktus, namontoj mienešu genitivu, tok montoj numera zeimi. (Zemņika Ziņas 18/1931)

„Jaunais Vārds“, kurs sevi skaita par „Zemņika Ziņu“ i „Jaunōs Straumis“ piecguojieju (suokuos redaktors irā Uljanu Jezups), koņsekventai stota punktus, namontoj mienešu genitiva i 1935 gods seņtebrī puorīt nu „№“ iz „Nr.“ (Jaunais Vārds 1/1931). „Jaunais Vārds“ izīt i zam sovetu da 1940 gods rudiņa, tok ortograpejis tys napuormeļ, jei vysleidza palīk baļtiska (Jaunais Vārds 33/1940).

Sibirs latgalīšu gazetuos „Jaunajs latgalīts“ i „Vuicīs!“ punktu aiz ailis skaitu vysā nastota, vysod montoj numera zeimi, mienešus roksta i lokativā („7 majā“), i genitivā („20–31 augusta“), a gods genitiva myusim naīsadeve sameklēt. (Vuicīs! 1928; Jaunajs Latgalīts 3/1928; Jaunajs Latgalīts 4/1928) (13 obruozeņš)

Ka veramīs kūpumā i cara laiku, i pyrmuos Latvejis republikys, i Sibira gazetu, tūlaik īsazeimōj atkareibys nu izdevieju politiskūs simpateju, konjunkturys, voldūšūs tautu (baļtīšu, krīvu). Redzim i koreļaceju iz vyds simpateju pret baļtīšim i myus iņceresejūšūs dzelu (a taipoš i cytu, saceisim, leksikys) daleidzynuošonys baļtīšim.

Iņceresnai, ka cara i revolucejis laikā bazneickungu izlaistajuos gazetuos baļtizmu labtik vaira na laiceigūs organizaceju i aktivistu izlaistajuos, deļtuo bazneickungu gazetys navar tikt skaitēits par lobu olūtu. Latvejis laika i seviški Ulmana laika gazetys palīk ar kāžnu godu baļtiskuokys, partū i juos navar byut par myusu atskaita punktu. Vysvaira vuiceitīs vajadzātu nu revolucejis laika laiceigūs izdevieju gazetu, kam itī ļauds raudzeja raksteit, oreņtejūtīs taišni iz latgalīšu volūdys. Sibira gazetys toža lobs olūts, kam tymā laikā Sibīrī raudzeja izkūpt latgalīšu volūdys sovpatēibys.

Vēl varim dabuoveit nazcik sovaižuoku olūtu. Kozlouskuo vuordineicys titelpuslopā gods raksteits bez punkta: „1918 g.“ (Kozlowski 1918). (14 obruozeņš) Taipoš irā daruodejumi, ka numera zeime „№“ Latgolā montuota i iz sadzeivis priškmatu, saceisim, iz sātu adresu pluoteišu. (15 i 16 obruozeni)

Izvadumi

Niu, jamūt vārā vysus aptiemātūs i izanalizātūs materjalus, raudzeisim atsaceit iz ituo artikeļa suokuos pastateitūs vaicuojumū.

Redzim, ka punktu aiz ailis skaitu i stateja, i nastateja, tok skaidrai radzams, ka stateja tik tī, kuri oreņtejās iz baļtīšu volūdys i raudzeja latgalīšu volūdu padareit jai leidzeiguoku. Tī, kuri dasaturēja pi latgaliskuos tradicejis, punkta nastateja vysā. Skaidrys, ka itei tradiceja tī nu poļaku, i ļauds varātu mulsynuot tys, ka poļaki napaseņ suokuši punktu stateit (tok čisluos jī vysleidza nastota). Tok lītaunīki, kuri pa sovai rokstu tradicejai latgalīšim poša tyvuo tauta, irā palykuši pi sovys (i poļaku) viesturiskuos skaitu raksteišonys tradicejis. Ruodīs, ka ite optimalais ceļs i deļ latgalīšu.

Numera zeimi „№“ montoj vysūs latgalīšu rokstu olūtūs, i tikai Uļmana diktaturys laikā, 30-tūs godu ūtrajā pusē, kuri nakuri laikroksti suoc puorīt iz baļtiskuo (i vuocyskuo) apzeimiņa „Nr.“. Deļtuo itymā vaicuojumā vysā navā švuorbu – latgaliskuo tradiceja irā numera zeimis „№“ lītuošona.

Jau nu cara laiku montoj obejus vuorda „gods“ genitivus. Pa analogejai ar „ols“, „mads“ izaver, ka genitivs ar „-s“ irā senejuoks, i jis puorsamej par jaunuoku pormu volūdys dabeigā raisteibys-nūsaniveliešonys procesā, kuram par spieceigu katalizatori iraida baļtiskuo genitiva porma ar „-a“. Ite varami obeji celi – palaist volūdu pa dabeigam vīnkuoršuošonus ceļam ci raudzeit sagļobuot senejuokys sovpatēibys. Pa myusim, pareizuoks i skaiškuoks byutu sagļobuošonys ceļs, tok ite vajadzeiga plotuoka diskuseja ap itū vaicuojumū (tymā skaitā i vuordu „mads“ i „ols“ kontekstā).

Mieneša genitivs taipoš izaver senejuoka čislys raksteišonys porma, koč i da gola navarim byut itycynuoti, kam jis sakreit i ar krīvu tradiceju. Tok skaidrys, ka lokativa porma īsavaisej pa baļtīšu volūdys mīdzīņam. Zeimeigai, ka Maņteupeļa kaleņderūs montuotuo čislys aizroksta porma ar mieneša genitivu i vuorda „dīna“ dabuoveišonu irā cīši leidzeiga lītaunīku čislys raksteišonys tradicejai. Tys varātu byut par daruodejumu tam, ka ite senejuoka „poloniskūs baltu“ – lītaunīku i latgalīšu raksteišonys tradiceja i deļtuo pi juos vajadzātu dasaturēt.

LITERATURA I OLŪTI

(Škārsteikla nūruodis iz 2012 gods pebraļa 12 dīnys.)

Abbreviazione. *Wikipedia*. <http://it.wikipedia.org/wiki/Abbreviazione>

Allgemeine Literatur-Zeitung. Numero 5^b. Sonnabends, den 5ten Januar 1788.

Allgemeine Literatur-Zeitung. Num. 266. Donnerstags, den 28. September 1809.

Allgemeine Literatur-Zeitung. –174– October 1834.

Andronovs, Aleksejs, Leikuma, Lideja (2008) *Latgalīšu-latvīšu-krīvu sarunu vuordineica / Latgaliešu-latviešu-krievu sarunvārdnīca / Латгальско-латышско-русский разговорник*. Ačynskys-Reiga: LVAVA.

Auseklis. (1906) № 1. Rezekne.

Balss (1878).

Blinkena, Aina. (2009) *Latviešu interpunkcija*. R.: Zvaigzne ABC.

- Bartz, Dietmar. (2001) *Nummern-Zeichen*. <http://www.wer-weiss-was.de/theme143/article705461.html>
- Cappelli, A. (1912) *Dizionario di Abbreviature Latine ed Italiani*. Milano. <http://www.hist.msu.ru/Departments/Medieval/Cappelli/>
- Drywa*. (1908) № 2. С.-Петербургъ.
- Drywa*. (1917) № 33. Режица.
- Deutsche Zeitung*. № 182. Freitag 31. Dezember 1847.
- Einkommende Zeitungen* (1650). No.17.
- Euangelia vnd Episteln* (1615). Riga.
- Frankfurter Zeitung*. Nr. 1. Freitag, 16. November 1866.
- Gaisma*: pyrma latgališu awize. (1905) № 1. С.-Петербургъ.
- Gaisma*: pyrma latgališu awize. (1906) № 24. С.-Петербургъ.
- Jagodziński, G. (2008) *Gramatyka języka polskiego*. <http://grzegorz.w.interia.pl/gram/pl/liczeb01.html#forma5>.
- Jaunais Vārds*: Latgolas zemnieku progresīvās apvineibas laikroksts. (1931) № 1. Reigā.
- Jaunais Vārds*: Latgolas laikroksts zemņceibai un strōdnīceibai. (1940) Nr. 33. Reigā.
- Jaunajs Latgalīts*: Avīzes «Taisneiba» bezmaksas pīlykums / VĻKJS CK un Sibires LKJS komiteta izdavums. (1928) № 3. Novosibirsk.
- Jaunajs Latgalīts*: Avīzes «Taisneiba» bezmaksas pīlykums / VĻKJS CK un Sibires LKJS komiteta izdavums. (1928) № 4. Novosibirsk.
- Jaunas zinias*: nedēļas laikroksts. (1912) № 3. С.-Петербургъ.
- Jaunò driwa*. (1918) № 21. Rēzeknē.
- Jaunò Letgola*: Demokratiskòs Jaunibas organs. (1918) № 1. Rēzeknē.
- Jaunò straume*: sabidriski-literarisks laikroksts. (1921) № 1. Reigā.
- Jaunò straume*: Progresivos zemnieku partijas avize. (1934) Nr. 3. Reigā.
- Kozłowski, Eduards (1918). *Kriwu-Latgališu-Wòcu wòrdinica*. Rēzeknē.
- Latgolas Wòrds*: latgališu nedēļas laiksroksts. (1919) № 1. Reigā.
- Latgolas vòrds*: katõļu laikroksts. (1939) Nr. 26. Rīgā.
- Latgalīts*: politisks, sabidrīks un literarisks laikroksts zemnikim. (1923) № 13. Reigā.
- Leipziger Inlligenz=Blatt*. (1764) No. 47. Sonnabends, den. 27 Octobr.
- Liaužu bolss*: Liaužu partejas gazeta. (1917) № 2. Петроградъ.
- Luther, M. (1586) *Enchiridion*. Königsperg.
- Mackiewicz, L. (2010) *Liczebniki porzadkowe – 3-go Maja, 3-ego Maja czy 3 Maja?* <http://www.ekorekta24.pl/aktualnosci-jezykowe/5-pisownia/135-liczebniki-porzadkowe-3-go-maja-3-ego-maja-czy-3-maja>
- Mājas viesis* (1899)
- Manteuffel, G. (1862) *Inlantuziemies Łajkagromota aba KALENDERS uz 1862mo goda, kotram ir 365 dinas*. Rejgā: Nomā tajsiejszonas gromotu Ernēsta Platesa.
- Manteuffel, G. (1871) *Inlantuziemies Łajkagromota aba KALENDERS uz 1871mo godu, kotram ir 365^{cas} dinas*. Rejgā: Nomā tajsiejszonas gromotu Ernēsta Platesa.
- Neue Zeitungen* (1767) No. XC. Aus das Jahr 1767. Leipzig den 9. November.

- Numbritē kirjutamine. *Eesti keele käsiraamat*. Eesti Keele Instituut. <http://www.eki.ee/books/ekk09/?p=2&p1=10>
- Ordinal indicator. *Wikipedia*. http://en.wikipedia.org/wiki/Ordinal_indicator
- Oxford Dictionaries: Dictionary: No.. <http://oxforddictionaries.com/definition/No>.
- Paratype* <http://www.paratype.ru/help/term/>
- Raduraksti* (2007) Rīga: Latvijas Valsts vēstures arhīvs. <http://www.lvva-raduraksti.lv/>
- Reichs=Gesekblatt* (1874) № 16. 7. Mai 1874.
- Rokicki, L. (2010) *Kłopotliwe liczebniki porzqdkowe*. <http://lukaszrokicki.pl/2010/07/18/kłopotliwe-liczebniki-porzqdkowe/>
- Sēta, Daba, Pasaule (1860) I sēj.
- Skaičīu rašymas*. Klaipēdos rajono savivaldybē. <http://www.klaipedos-r.lt/?lt=1184051627>
- Stenders, G. F. (1776) *Augstas gudribas grāmata no Pasaules un Dabas*. Jelgavā un Aizputē.
- Stenders, G. F. (1796) *Augstas gudribas grāmata no Pasaules un Dabas, no jauna pārlūkota no tā Jauna Stendera*. Jelgava.
- Suazo Pascual, Guillermo (2002) *Nueva ortografía práctica*. Madrid: Edaf.
- Valdemārs, Kr. (1852) *300 stāsti*. Rīga.
- Vuicīs!* (1928) Vyssavīneibas Uorkuortejuos skaiteit-raksteit namuokuleibas likvidiešonas komisijas vīnreizeigs organs. Novosibirsk.
- Woordenlijst Nederlandse Taal – Officiële Spelling*. <http://woordenlijst.org/leidraad/6/9/>
- Zemnika Bolss*: Latgolas Demokrātu partijas avīze. (1925) № 13. Reigā.
- Zemņika Ziņas*: Latgolas zemņiku avīze. (1931) № 18. Reigā.
- Ефимов, В. (2009) *new_fonts: PT Sans* http://community.livejournal.com/new_fonts/19692.html
- Знакомера. *Википедия*. http://ru.wikipedia.org/wiki/Знак_номера
- Երևանի քաղաքապետարանի ենթակայության դպրոցներ. Երևանի քաղաքապետարան <http://www.yerevan.am/1-270-%20The%20schools%20subordinated%20to%20the%20municipality%20of%20Yerevan.html>

LĪTUOTĪ TERMINI

Ailis skaits – skaits, kura izsaka saksteibu (pa baļtiskam – *kārtas skaitlis*).

Baļtīšu volūda – Baļtejis aba Kūrzemis i Vydzemis latvīšu volūda, Latvejis Republikys opicialajā sazinē saukta par *latviešu literārā valoda*.

Čisla – dīnys ideņtipikators kaidā nibejs kalendarajā sistemā, parostai sasadora nu mieneša i mieneša dīnys voi nu mieneša, mieneša dīnys i gods (pa baļtiskam – *datums*).

Latgališu volūda – Inļāņtejis aba Vicebska gubernejis, aba Latgolys latvīšu volūda, Latvejis Republikys opicialajā sazinē saukta par *latgaliešu rakstu valoda*.

Pamata skaits – skaits, kura izsoka daudzumu (pa baļtiskam – *pamata skaitlis*).

1 obruozenš. Ūļņeicys pluoteite Polejā
Picture 1: A street name plate in Poland

NS - NTUS		— 242 —		NU - NUANDO		NUARE - NUO		— 243 —		NUP ^r - NUTUS	
n̄i	(nis) naturas xiv f.	n̄u	(nu) nostro vi- ro VIII p.	n̄u	(nu) numero xiv	n̄uare	(nuare) nume- rare xv f.	nup ^r	(nup ^r) nuptia- rum XIV	n̄u	(nu) numero xiv
N̄S	(NS) nos VIII	n̄u	(nu) numero xiv	N̄U	(NV) non vacat, - non valet VIII	n̄uat	(nuat) nume- rat xiv m.	nup ^s	(nup ^s) nuptias xv	n̄u	(nu) numero xiv
n̄is	(n ^s) numerus xiv p.	N̄U	(NV) non vacat, - non valet VIII	N̄U	(NV) non vacat, - non valet VIII	n̄uate	(nuate) nume- rate xv f.	n̄uq	(nuq) nunquam xv m.	n̄u	(nu) numero xiv
N̄SC	(NSE) non sic est VIII	n̄v	(NV) Nobilitas Vostra xv m.	n̄u	(nu) numero xiv	n̄uc	(nuc) nuncium xiv m.	n̄uq	(nuq) nunquam xv f.	n̄u	(nu) numero xiv
N̄SGC.	(NSGC) Nostro Signore Gesù Cristo XVII	n̄u	(nu) numero xiv	n̄u	(nu) numero xiv	n̄ucg	(nucg) nunquam (nunquam) XIII m.	n̄uq	(nuq) nunquam xv f.	n̄u	(nu) numero xiv
n̄strm	(nstrm) nostrum xv	n̄u	(nu) numero xiv	n̄u	(nu) numero xiv	n̄uch	(nuch) nume- rentur xiv p.	n̄ur	(nur) numerus XIII p.	n̄u	(nu) numero xiv
NT	(NT) Nvovo Testa- mento	n̄u	(nu) numero xiv	n̄u	(nu) numero xiv	n̄ui	(nui) nervi XII	n̄us, n̄us	(nus) numerus XV	n̄u	(nu) numero xiv
n̄t	(n ^t) nisi tibi xiv	n̄u	(nu) numero xiv	n̄u	(nu) numero xiv	n̄ui	(nui) nervi XII	n̄usq	(nusq) nusquam	n̄u	(nu) numero xiv
n̄t	(n ^t) nectar XIII	n̄u	(nu) numero xiv	n̄u	(nu) numero xiv	n̄ui	(nui) nervi XII	n̄ut	(nut) nuntium xiv p.	n̄u	(nu) numero xiv
N̄tate	(Ntate) Nativita- tate XIII f.	n̄u	(nu) numero xiv	n̄u	(nu) numero xiv	n̄ui	(nui) nervi XII	n̄ut	(nut) nuntium xiv p.	n̄u	(nu) numero xiv
n̄te	(n ^{te}) nullate- nus XIII f.	n̄u	(nu) numero xiv	n̄u	(nu) numero xiv	n̄ui	(nui) nervi XII	n̄ut	(nut) nuntium xiv p.	n̄u	(nu) numero xiv
n̄ti	(nti) numerati (Milano) xv f.	n̄u	(nu) numero xiv	n̄u	(nu) numero xiv	n̄ui	(nui) nervi XII	n̄ut	(nut) nuntium xiv p.	n̄u	(nu) numero xiv
n̄tia	(ntia) nuntia (nun- cia) xv	n̄u	(nu) numero xiv	n̄u	(nu) numero xiv	n̄ui	(nui) nervi XII	n̄ut	(nut) nuntium xiv p.	n̄u	(nu) numero xiv
n̄ty	(ntm) nominati- vum xiv f.	n̄u	(nu) numero xiv	n̄u	(nu) numero xiv	n̄ui	(nui) nervi XII	n̄ut	(nut) nuntium xiv p.	n̄u	(nu) numero xiv
N̄to	(Nts) Notarius XVI	n̄u	(nu) numero xiv	n̄u	(nu) numero xiv	n̄ui	(nui) nervi XII	n̄ut	(nut) nuntium xiv p.	n̄u	(nu) numero xiv
n̄tus	(ntus) nominati- vus xv f.	n̄u	(nu) numero xiv	n̄u	(nu) numero xiv	n̄ui	(nui) nervi XII	n̄ut	(nut) nuntium xiv p.	n̄u	(nu) numero xiv

2 obruozenš. Kapeļu Adriana gruomotys puslopys ar eisynuojumim „num” i „nu”
Picture 2: Page of the book of Adriano Capelli with abbreviations „num” and „nu”

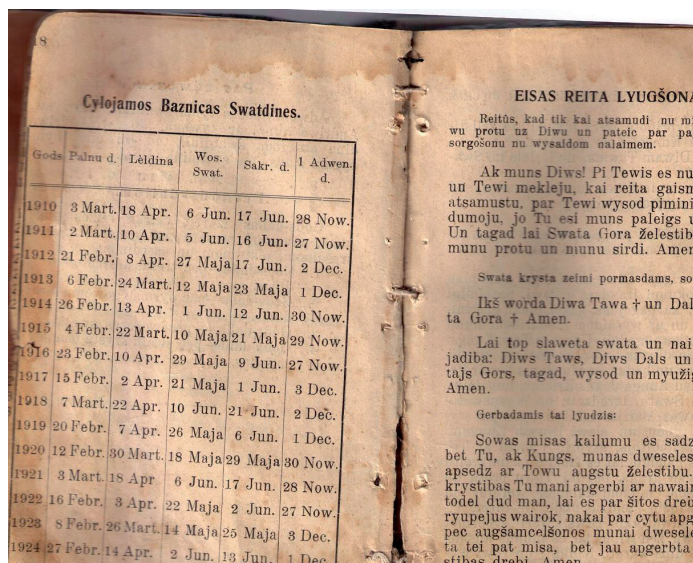
3 obruozenš. Ūļņeicys i kuormu pluoteitis Tiplisā
Picture 3: Street name and address plates in Tiflis

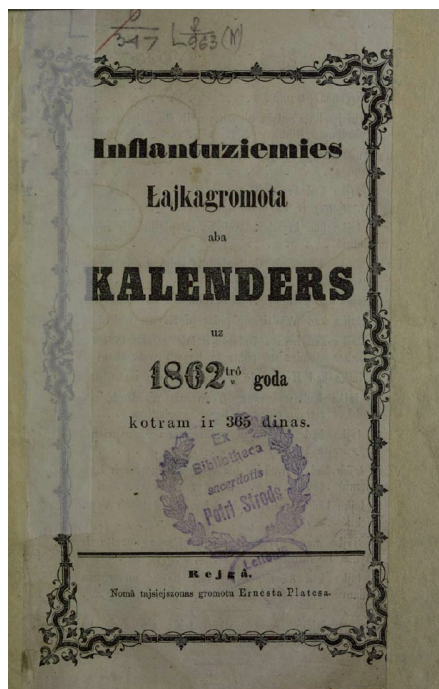
4 obruozeņš. *Školys pluoteite Tiplisā*
Picture 4: *A school's name plate in Tiflis*

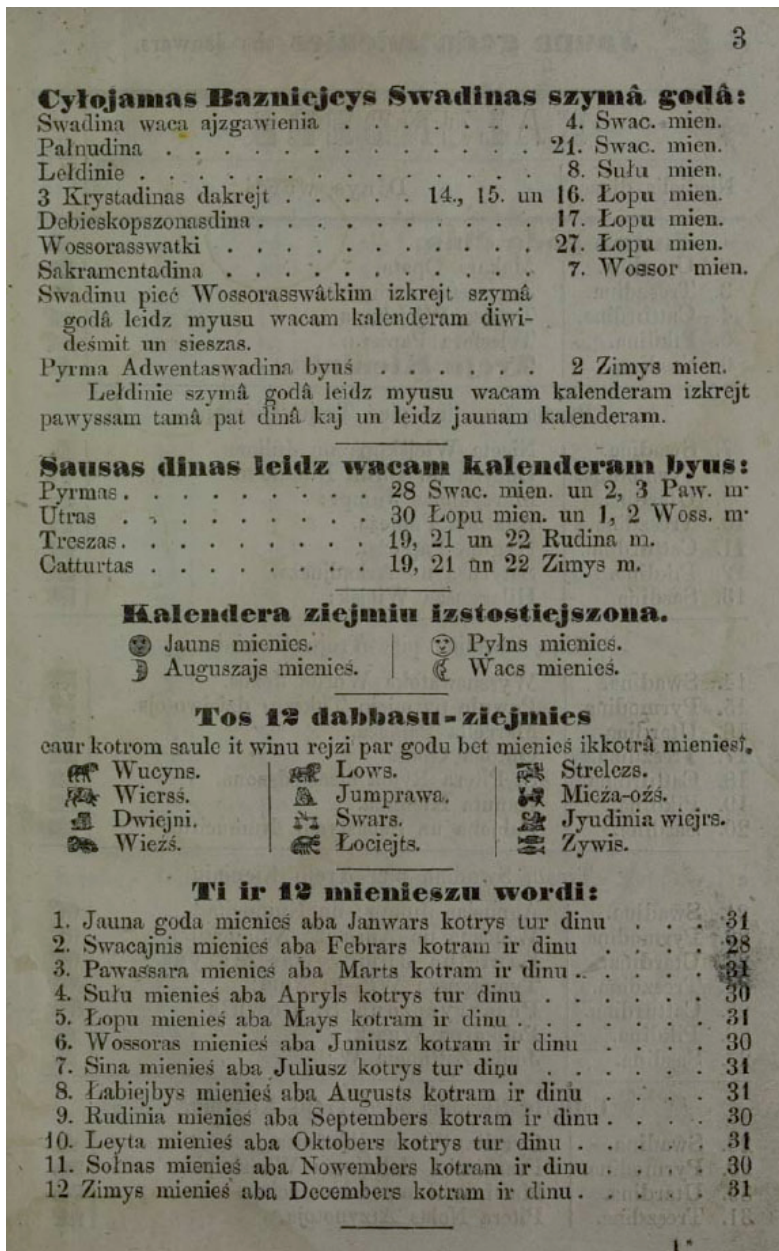
5 obruozeņš. *Aleksandra Gribojedova kopa pīminiekļis Tiplisā*
Picture 5: *The tombstone of Alexander Griboyedoff in Tiflis*

6 obruoženš. XIX gs. puoteru gruomota (bez titelpuslopyš)
Picture 6: XIX century missal in Latgalian (without title page)

7 obruoženš. Maņteupeļa 1862 gods kalendrs. Titelpuslopa
Picture 7: Calendar drawn up by Gustav Mateuffel, year 1862, the title page

8 obruozenš. *Maŕteupeļa 1862 godskaleņders. 3 puslopa*
 Picture 8: *Calendar drawn up by Gustav Mateuffel, year 1862, 3page*

№ 24. **Piekdina, 29. Septembra** 1906.

Auseklis

Atbilstošā redakcija: Pēterburga, Peterhofskājs, sēne № 6, J. Trausman.

Izdevēja adrese: Rezekne, dz. F. Trausman.

Rakrokstus un korespondenču Redakcija izvadz svēti, ar adresi: Rezekne, Viču, p. 11, dz. F. Trausman. Rakrokstus un korespondenču Redakcija izvadz apakā tikai uz katra priekšēju lyguma.

Numers mokoļ 5 kap.

Auseklis mokoļ:

par godu 3 rēl.	kap.	par 6 mēn.	rēl.	5 kap.
100	50	100	50	100
200	100	200	100	200
300	150	300	150	300
400	200	400	200	400
500	250	500	250	500
600	300	600	300	600
700	350	700	350	700
800	400	800	400	800
900	450	900	450	900
1000	500	1000	500	1000

Redakcija lyudz vīsus, kān ryup latvišu apgaismošona, moki paligā ar rokstus, korespondenču eļom u. t. t. un „Auseklis“ storp latvišim lyplati.

Pagojušu nedelu „Ausekla“ numers naizgōja ajz tōs imcles, ka postā nabeja pisyutējuse sovā lajkā rukrokstus, kurus postā nudeviam.

Lykuma atcēļšona kas zemnikus aprūbeļoļa tisbōs.

Ministru padūme ir pōrsprūde par vāļzigu atcēļt tīs lykumus, kuri zemnikus aprūbeļoļa jūs tisbōs, un jīm pišķirt palyu breļvību. Šōs tisbōs, kurus mūļžinikim vysod pidarēļa, un kurus zemnikim tikai tagad teļ dūtas, ir, nokūšas. Zemnikim teļķ pišķerta palya breļvība isastōtis civildinesti, pi kō teļķ atcēļt vysai aprūbeļoļumi un privileļģijas. Zemnikim, kas grip isastōtis civildinesti, školā, it par mōkim un gorizdinikim nav vāļdzigs meļķet, ka pogosts jū atļajstu. Kas ir nūbeļdzis školās voj isastōtis civildinesti palik par tō pogosta lōcēli un bādā vysas tisbōs leļdzā ar cymim pogosta lōcēlikim kurā ir dzimis. Bez tō zemnikim teļķ dūta palya breļvība izit nu pogosta, kurā ir dzimis, un pisarakstīt voj pi cyta pogosta, voj kur jam pateļģ, negaidūt nikajdas tōlōkas atļajšōnas nu pogosta. Zemnikim teļķ dūta vōļas breļvība nōrīt nu vītas uz vītu, dēļ kō jam

tigi sakōtōts, kas skajitōjam dūd ispeļū vīgli jū pōrskaitit un izvēļiet skajitōšonāļ gobolus pēc sovas garšas. Avīzes illustretūs literariskūs pilykumus ir daudz sarkāma un humora. Pēc sovā vērēļa „Peterburgas Vestnesis“ pīdar pi myusu liberalom (breļvprōtīgom) avīzem. Mēs nu sovas puses pricigi apsvēļcymolami jaunu hidrini, nūžāļojam, ka jeļķ teļķ izdūtā, gōtu (vōcu) burtim (līterim) un ka myusu latvišim jeļķ caur tū ir padarīta glūži napyejama.

Myusu zemniku atturība un dragunu tykumi.

Dzēršona padeļģis lajkūs pi zemnikim ir izplatijuse natzērdētā mārā. Beļa gadļjumi ar sepōk, ka šis, voj tū dzērļa, bet pi vācōkim tīs gadļģos vōļi, un jaunōki beļģis un ļaunijōs ļaudim acis rōdītis, je beļa reļbumā. Bet tagad dzēršona taj nadzērdētī ir izplatijuse, ka ļaudis napyrīt nu gūda, ni kauna. Baznicā, tīsas mōļōs, darīšonōs pi baznickungim — biļģi var satikt nūdzērūsus nūšermōļģus vēcūs un pusbērņus jāneķļus. Par pīdzērūšim jī nikod sevi natzēļģst: „voj tod es pīdzērūs?“ es reļšcelno nikō ni mutē nāļjumu, tik ōls vin glōzi izdēru“ — taj jī kotru reļģi bezkaunigī lidzas acis, kad kas jīm pōrmet jūs šūipību.

bet tagad kapeļķas nūkust uz ōls tāvū un natūķībā plaukst plaukdama. Kājda natūķība tagad plaukst pa cimim, mūms rōda nokūstī nūrytūm. 2. Septembra, taj saulātā Rezeknes tērgā dīnā, Rukroket, koreļģija zemnikim bogoti pišagatavōļa ar ōlu tū pōrdā. Bet dažīs cimīs šēļ ōls dzēršona ļūti beļģi beļģzas. Skudru cimā Gajls un Greļvļu cimā Jaudzems taj širņigī sovas kajmipus mīļōļa ar altijū, kā ti prōtu izdērušī, sovā stōrpā sasaplesia un Jaudzemam puļģi nūsyta leļdz pusnovēļ. Un Kāļvu cimā Gudrimovīcīm ir taj kōrstis altijģ, ka jī vēļōķ saļmnicom izdauza lōģus, kad tōs gripēdamas sovū meļtu tykumu pasōrgot, un tajdīm palājdīm apšāsm durosas.

Bet ļajkim klōļģas pīļōni ar pōšim ōls brōļģim. Taj klōļģ pi Odumovas mūļģas Dauķtes ustōģija, kuram div jaunas meļģas, mīļģōs ar alķijū Bisknīku puļģis, Romulans un vēļ kējdi divi. Bet tymā pat dīnā Odumovas dragunū beļģ saudūšī, ka pi Dauķtes tāvā ir sōldons ōls un vēļ divi skajtas meļģas, obi divi krūdzinicas, un sanōķ ar ōls dzertu. Bet šim kompanjija varbūtō napatēļģ, tad pājem un nuper pat saļmnikū ar vysim vysim. Tajdā nalyņģē saļmnicā sauc Šķenovīģus palģģā, ar nu ōls gōlda. Bet šā reļģi dragunū pōrdā vysu sovū tykumu: nuperūšī ar Šķenovīģus puļģus, kuri tajsnību sokūt jīm nikō ļauna nadarjija, izkrotā jūs vāļģim un jī lōģos atļģē sovū nūķū vāļģim. Tū

9 obruozeņģ. Laikroksts „Auseklis“, 1906, № 1
Picture 9: Latgalian newspaper „Auseklis“, 1906, № 1

Numers mokoļ

DRYWA

№ 8. **Utardin, 16 Decembra.** 191

Socīt nu janvāra mēnešā, sokušā godā „Drywa“ stajōs divi reizes mēnesī.

Gods mokoļ byus 1 rē. 75 kap. Pussods „ „ 1 rublis.

Redakcijas un Administrācijas adrese: C. Плетерова, 1 Пота, 11.

Redakcija lyudz vysus, kān ryup latvišu apgaismošon lītģus rokstus un zinias un platīt „Drywu“ storp sovīm kai apļeciejim.

Rukrokstus un zinias Redakcija apakā' izsyuta tik uz kotru lyugumu.

Nu Redakcijas.

Roksti cyļvākus sašķir; caur rokstīm jū gori nu tolines tīs uz tū pasasteidz un meļģiski sararņoj. Kad skume apiem, roksti na reļģi skumēs slūģu izdān nu dvēseļes orā; kad priķis atnōk, roksti tū priķu saļsynoj, padora jū styproku. Ari redakcija ir teļ ļaime runot uz cineļajim lasitōjim, skumt ar jīm un pricōtis. Saļģaļdeļģe tad augstas Pestitōļa svatku dīnas redakcija, priķas pōrmetā, steļģzas pasveļcymot wy-

ku, var cerēt uz zemnikā dzeļves izlōbošonu. Šimā lītā runōļa ministru priķsniks Stolypins. Jis aizrōdeļa, ka lykōnim vāļģ byut pīmarōtim gudru zemnikū stōvūķliam, bet na dzarōju. Jis aļcymoj Dumu pījēmt ūtru lykuma punktu tū vāirok, ka padeļģ social-revolucijoneru saeimā beļģis aizrōdītis skaidri, ka vysleļōkajģ namiru un nasatūģības imāidniks ir „persons“ ļģatums. Kad „opozicija“ un daži „lobi“ izrōdeļģa sovū beļģistamību, ka zemnikū pōrdzēŗūt sovū zemī, wīns nu zemnikū deputatim ļģytos apkaitynōts. Jis uzāicvnoia saskaitit, cik nedeļģis 10 — 16 go-

tyktu izlōboti. Duma tam korsti pīkrita cēru pāļģydu pensijom Duma spride, gut jos dūt pa wacam leļdz 1911 godān ļaļkam karu ministram vāļģatuz izstrot lītā jaunu projektū.

Dzēršonas apkarōšonas Komisija

28 oktōbris nūduķļģu gōļvono des priķsniks Nowickis dēwe sovus pat jūmus, pēc karim finansu ministērija ir izlōdītā Zēļģes Komisijas priķlōķumim.

10 obruozeņģ. Laikroksts „Drywa“, 1908, № 8
Picture 10: Latgalian newspaper „Drywa“, 1908, № 8

JAUŅŅĀ LETGOLA

Demokratiskās Jaunības orgāns

№ 1.

Sastādin, 27. Aprīlī 1918 g.

1 gods.

Myusu programma.

Myusu programma eisa: pulcēt demokratiskū jaunību un nest jai gaismu caur rokstim, caur sapulciem, teatrim, bibliotēkām, ekskursijām un t. t. Wysupyrnok caur sōwu organu „Jaunā Letgola“ mias gribam pazeistynot Letgolas jaunību ar myusu idejām; mias gribam jos sirdis idegt tāwu zemias milību, ios protis isēt sōwas Letgolas intaresu sanrassōnu.

11. obrozoņš. *Demokratiskās Jaunības orgāns „Jaunā Letgola“, 1918, № 1*

Picture 11: *Latgalian newspaper „Jaunā Letgola“, 1918, № 1*

Latgalītz

POLITISKS, SABĪDRISKS UN LĪTERARISKS NEDELAS LAIKROKSTS ZEMNIKIM

№ 13.

Trešdņ 16. maja 1923 g.

Caturtajs gods gojums.

Moksoj 3 rbl.

Abonēšanas moks 1923 g.
Ar pisynt. par 1 godu 140 rbl.
" " pusgodu 70 " "
" " 3 mēn. 36 " "
Tīm, kas izrok. wairām, reb. 20 pr

Sludņōjumu moks:

par winsl. petit rindigu:
pirmā lopus puse . . . 25 rb
tekstā 15 "
s'ucynojo. daļā 8 "

Redakcija un kantors:
Reiģa, Elizabetes iļa 103 dz. 5.
Redaktors runojams kotru diņu
nu 3-4 p. p.

Gud. abonentim.

Ar šu numuri byus jau nuleidznots myusu porods tīm abonentim, kuri beja myusu awizi izrakstījuši leidz 1. janwaram 1923 g. un kurim rudini awizes pisyntišona tyka uz laiku pōrtraukta, awizes apstōšonas del. Topec lyudzam šus cinijamus abonentus nakawejuši

atjaunot pasarakstīšonu,

pisyntut tyulip naidu nōkušam godam (140 rb. par godu wai 70 rb. par pusgodu) Redakcijai — Reiģa, Elizabetes iļa № 103 dz. 5. Pasarakstīšonu war izdarit kotrā posta nūdajā, imoksojot naidu, uz naudas pōrwaduma.

Waldihās demisiija.

| stra P. Berģa reikojumu par iwitotu rokstu

Saeima.

8. maja sēde.

Prezidijis ziņoj, ka Saeima ir lyugta izdot tīšošanai dep. O. Welkmi („Latg. Words“ redaktoru), Bruno Kalniņu, Eliasu un Līndiņu, izģieitības ministrs P. Gailītz turpnoj sōwu runu par 1. maja nūtykumim. Runotojs pastreipoj, ka leidz ar sorkono karģa gadyņōšonu socialdemokratim nawajadzatu atstot wajēts karģu. Politiskus mitingus naw wajadzēts atjaut pilsētas centrā. Fr. Trausens, šu reizi arī ikrot, saecjūt deputāts nū publikā jukns, porsarnodams, ka iklītu ministrs 1. maja nūtykumū nuwerzōnā „ir izlītojis wyanus prezerwawīwus“. Ar šu wipš grībejis teikt, ka iklītu ministrs izlītojis wyanus aizsorgu leidzekļus. Asprīz lykumus par

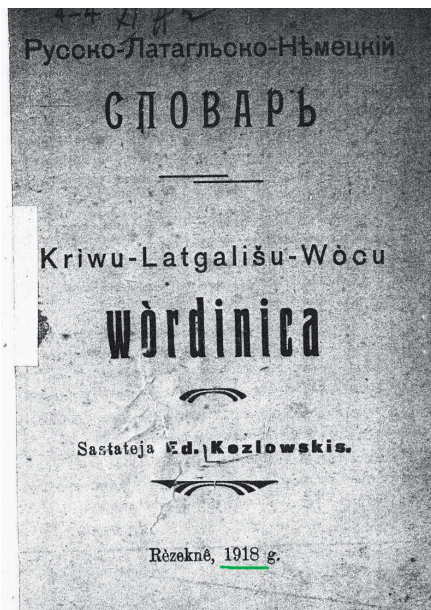
12. obrozoņš. *Politisks, sabīdrisks un literarisks laikroksts zemnikim „Latgalītz“, 1923, № 13*

Picture 12: *Latgalian newspaper „Latgalītz“, 1923, № 13*

13 obruozeņš. Avīzes «Taisneiba» bezmaksas pūļkums / VLKJS CK un Sibīres LKJS komiteta izdevums «Jaunais Latgalīšs», 1928, № 4

Picture 13: Siberian Latgalian newspaper „Jaunais Latgalīšs“, 1928, № 4

14 obruozeņš. Ed. Kozlouskuo sastateituos krīvu-latgalīšu-voocišu vuordineicys tītelpuslopa, 1918

Picture 14: Title page of Russian-Latgalian-German dictionary, compiled by Ed. Kozlowski, 1918

15 obruozeņš. *Sātys adresa pluteite tānejuo Atašinis pogosta Putneņu solā*
Picture 15: *Farmstead address plate from Putneni village, currently – Atashine parish*

16 obruozeņš. *Sātys adresa pluteite tānejuo Vārkļonu pogosta Mozūs Veipu solā*
Picture 16: *Farmstead address plate from Little Veips village, currently – Vārkļoni parish*